

I ความรุ่งเรืองในยุคแอนโทรโพซีน: เหตุใดมนุษย์ต้องมีสิทธิในการมี สภาพแวดล้อมที่ดี

Claudia Ituarte-Lima

สาระสำคัญ

- การรับมือกับวิกฤตสังคมและระบบนิเวศในปัจจุบันให้ประสบความสำเร็จจะต้องมีการเปลี่ยนแปลงและนวัตกรรมที่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในระดับโลก ระดับภูมิภาค และระดับชาติ โดยได้รับการสนับสนุนจากผู้ที่มีการสนับสุนนหลากหลาย มีความเชี่ยวชาญหลายสาขา และมีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่นั้น ๆ
- กระบวนการจัดทำรายงานฉบับนี้มาจากการเรียนรู้ระหว่างบุคคลกับบุคคล (peer-to-peer learning) และการร่วมถกเถียงและปรึกษาหารือในหมู่นักวิชาการและนักปฏิบัติจากทั้งด้านสิทธิมนุษยชนและกฎหมายสิ่งแวดล้อม
- การตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีช่วยปกป้องมนุษย์และธรรมชาติ และดำรงปัจจัยสำหรับการพัฒนาที่ยั่งยืนและความเจริญรุ่งเรืองโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง
- ตราสารทางกฎหมายในระดับระหว่างประเทศและระดับภูมิภาค รวมทั้งกฎหมายภายในประเทศฉบับนี้ได้กำหนดกรอบการทำงานสำหรับอาเซียนเพื่อให้ความยั่งยืนกลายเป็นหลักสำคัญของภูมิภาค โดยกำหนดไว้ในตราสารสิทธิมนุษยชนของอาเซียน และได้กำหนดให้แนวทางการยึดหลักสิทธิมนุษยชนเป็นพื้นฐาน (human rights-based approach) ในข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมระดับภูมิภาคเป็นแนวทางที่เป็นกระแสหลัก

ความเป็นมา

คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (HRC) ยืนยันว่า 'รัฐมีหน้าที่ในการเคารพ ปกป้อง และปฏิบัติตามสิทธิมนุษยชน รวมถึงในการดำเนินการทั้งปวงเพื่อรับมือกับความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อม และเพื่อดำเนินการปกป้องสิทธิของทุกคนตามที่ได้รับการรับรองไว้ในตราสารระหว่างประเทศต่าง ๆ'¹ นอกจากนี้ HRC ได้เรียกร้องให้รัฐต่าง ๆ ดำเนินการตามพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนในการเข้าถึงสิ่งแวดล้อมที่สะอาด ปลอดภัย และยั่งยืน อย่างเต็มที่²

เดวิด บอยด์ (David Boyd) เจ้าหน้าที่พิเศษด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมของสหประชาชาติ (UN Special Rapporteur on Human Rights and Environment) กล่าวเพิ่มเติมว่า สิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ปลอดภัย สะอาด และยั่งยืนได้รับการรับรองในประเทศสมาชิกขององค์การสหประชาชาติอย่างน้อย 155 ประเทศ ผ่านกฎหมายภายในประเทศ ความตกลงระหว่างประเทศ หรือทั้งสองอย่าง³ บอยด์อธิบายองค์ประกอบเชิงเนื้อหาของสิทธิดังกล่าว ได้แก่ การมีสภาพภูมิอากาศที่ปลอดภัย อากาศบริสุทธิ์ น้ำสะอาดและสุขภาพที่เพียงพอและเหมาะสม อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการและมีกระบวนการผลิตอย่างยั่งยืน สภาพแวดล้อมที่ปลอดภัยในการใช้ชีวิต การทำงาน การเรียน และการเล่น และความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศที่ดี ส่วนองค์ประกอบเชิงกระบวนการนั้น ได้แก่ การเข้าถึงข้อมูล การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อม และการเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและได้รับเยียวยาที่มีประสิทธิภาพ โดยในรายงานนี้ จะใช้คำว่า "สิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี" เพื่อครอบคลุมองค์ประกอบทั้งสองประเภท

รายงานฉบับนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อนำไปสู่การปฏิบัติตามข้อมติของ HRC ในด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม รวมทั้งการตระหนักถึง 'สิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย สะอาด และยั่งยืน' ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ตามที่รับรองไว้ในมาตรา 28(f) ของปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชนปี ค.ศ. 2013 (AHRD)

ในช่วงเวลาที่ระบบนิเวศของดาวเคราะห์ตกอยู่ภายใต้การคุกคาม แนวทางใหม่ ๆ ทางกฎหมายในระดับเขตอำนาจที่หลากหลายสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงเพื่อความยั่งยืนและส่งเสริมปฏิสัมพันธ์ที่มีประสิทธิผลสำหรับการกำกับดูแลสิ่งแวดล้อมหลายระดับ ประเทศสมาชิกอาเซียนได้รับรองสิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ดีผ่านปฏิญญาที่ไม่มีผลผูกพันทางกฎหมายแทนสนธิสัญญาต่งเช่นภูมิภาคอื่น ๆ ตัวอย่างของข้อตกลงระดับภูมิภาคดังกล่าว เช่น กฎบัตรแอฟริกาว่าด้วยสิทธิมนุษยชนและสิทธิของประชาชน พิธีสารเพิ่มเติมของอนุสัญญาอเมริกันว่าด้วยสิทธิมนุษยชนในด้านสิทธิทางเศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรม และกฎบัตรอาหรับว่าด้วยสิทธิมนุษยชน

1. Human Rights Council (HRC) Resolution 7/8. Human rights and the environment 22 March 2018, A/HRC/RES/37/8
2. ibid
3. UN General Assembly (UNGA), Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment (19 July 2018) A/73/188 13

แนวทางของอาเซียนก่อให้เกิดข้อท้าทายที่ยังไม่เป็นที่เข้าใจดี รายงานฉบับนี้จึงมีส่วนช่วยเติมเต็มช่องว่างทางความรู้และนำไปสู่การปฏิบัติจริง ตอบสนองต่อข้อท้าทายในปัจจุบัน และสร้างมาตรการเชิงบวกมากมายที่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ดำเนินการไปแล้ว

วัตถุประสงค์ของงานวิจัย

รายงานฉบับนี้ประกอบด้วยวัตถุประสงค์ 3 ข้อ ดังนี้:

- จัดทำแผนภาพพันธกรณีด้านสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้
- ระบุแนวปฏิบัติที่ดีในการทำให้สิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถูกนำไปปฏิบัติให้เกิดผล และ
- ตรวจสอบความคืบหน้า นวัตกรรมหรือแนวทางใหม่ ๆ และอุปสรรคในการทำให้สิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีถูกนำไปปฏิบัติให้เกิดผล และเสนอแนะวิธีการสำหรับการดำเนินการที่จะนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนและความเจริญรุ่งเรืองในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

รายงานฉบับนี้ใช้คำว่า "สีเขียว" ในชื่อเรื่องเพื่ออ้างถึงทั้งระบบนิเวศบนบกและที่เกี่ยวข้องกับน้ำ และความเชื่อมโยงของระบบนิเวศเหล่านี้กับสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี นอกเหนือจากการระบุพื้นที่เฉพาะ เช่น ป่าไม้หรือน้ำจืด แล้ว คณะผู้ศึกษาวิจัยยังได้ทำงานร่วมกันเพื่อชี้ให้เห็นถึงข้อท้าทายในภูมิภาคที่เชื่อมโยงกัน และเพื่อสร้างสะพานเชื่อมระหว่างชุมชนสิทธิมนุษยชนและชุมชนสิ่งแวดล้อม (โปรดดูภาคผนวก 2 สำหรับประวัติและประสบการณ์ของคณะผู้ศึกษาวิจัย) ส่วนคำว่า 'มั่งคั่ง' หมายถึง 'คุณภาพชีวิตที่ดี' ในขณะที่คำว่า 'คุณภาพ' ขึ้นอยู่กับบริบทและแตกต่างกันไปในสังคมและกลุ่มต่าง ๆ แนวคิดนี้รวมถึงองค์ประกอบสำคัญ เช่น การเข้าถึงอาหาร น้ำที่สะอาดและสุขภาพที่เพียงพอเหมาะสม ความมั่นคงในการดำรงชีวิต สุขภาพที่ดี อัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม และเสรีภาพในการเลือกและปฏิบัติตัวอย่างของมุมมองที่แตกต่างเกี่ยวกับคุณภาพชีวิตที่ดี และชีวิตที่มั่งคั่ง 'ได้แก่ 'อยู่ร่วมกับธรรมชาติ' 'อยู่อย่างสมดุลและกลมกลืนกับผืนแผ่นดิน' และ 'ความเป็นอยู่ที่ดีของมนุษย์' (โปรดดูแผนภาพที่ 2) ชีวิตที่มั่งคั่งบนโลกหมายถึงความถึงบริบทที่ทุกคนสามารถมีคุณภาพชีวิตที่ดีจากการมีส่วนร่วมของธรรมชาติที่มีต่อการดำรงชีวิตของประชาชน (NCP) โดยปราศจากการเลือกปฏิบัติ ชีวิตที่มั่งคั่งยังบ่งบอกเป็นนัยว่าประชาชนสามารถมีส่วนร่วมในการปกป้องคุ้มครองระบบนิเวศ โดยปราศจากการคุกคามหรือการข่มขู่ เนื่องจากผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมเกิดขึ้นในทุกระดับ ดังนั้น จึงจำเป็นต้องมีการดำเนินการร่วมกันในทุกระดับของการกำกับดูแล ไม่ว่าจะในระดับระหว่างประเทศ

ระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนมีคุณภาพชีวิตที่ดี

ระเบียบวิธีการศึกษา

รายงานนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อให้ความรู้แก่ผู้ปฏิบัติงานด้านกฎหมายในการใช้ดุลยพินิจของตนและสนับสนุนนักปกป้องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมภายใต้กรอบกฎหมายและนโยบายที่มีอยู่ คณะผู้ศึกษาวิจัยใช้วิธีการศึกษาที่รวมถึงการวิเคราะห์เอกสารที่เชื่อถือได้ ซึ่งรวมทั้งหลักกฎหมายที่มาจากคำพิพากษาที่เป็นบรรทัดฐาน พระราชบัญญัติ และเอกสารทางกฎหมายอื่น ๆ⁴ เพื่อหาหรือว่าประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำหนดสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีปลอดภัย สะอาด และยั่งยืนแตกต่างกันอย่างไร จากนั้นคณะผู้วิจัยได้เปรียบเทียบบรรทัดฐานกฎหมายที่สำคัญ ทั้งตราสารในระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับนานาชาติ เพื่อแสดงให้เห็นถึงวิธีการที่ตราสารเหล่านี้กำหนดกรอบกฎหมายและนโยบายในการเคารพ ปกป้อง และปฏิบัติตามสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีแก่ประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

แม้ว่าแนวปฏิบัติที่ดีในระบบกฎหมายภายในของประเทศจะเป็นกุญแจสำคัญในการแก้ปัญหาของประเทศ แต่วิกฤตทางสังคมและระบบนิเวศที่เกิดขึ้นจำเป็นต้องมีการดำเนินการในระดับเขตอำนาจที่หลากหลาย กล่าวคือ กระบวนการระดับชาติ ระดับภูมิภาค และระดับระหว่างประเทศต้องมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกัน สำหรับพันธกรณีของประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เกิดขึ้นจากการลงนามและให้สัตยาบันความตกลงพหุภาคีด้านสิ่งแวดล้อม (MEA) และสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศจำนวนมาก (ดูตารางที่ 1) รายงานฉบับนี้จะพิจารณาว่า กฎหมายภายในประเทศ และกรอบกฎหมาย นโยบาย และโครงสร้างเชิงสถาบันของอาเซียนได้กำหนดสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีอย่างไร และมีขอบเขตเพียงใด ตลอดจนระบุถึงอุปสรรคต่อความสามารถของประเทศสมาชิกในการดำเนินการดังกล่าว นอกจากนี้ รายงานฉบับนี้ยังชี้ให้เห็นถึงโอกาสสำหรับอาเซียนในการเสริมสร้างขีดความสามารถของตนเพื่อนำไปสู่การปรับใช้และปฏิบัติตามสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีให้เกิดผลในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

เนื่องจากวิธีที่ใช้ศึกษาวิจัยมาจากหลักวิชาการทางกฎหมายเป็นหลัก⁵ แม้มีการนำหลักการและวิธีการอื่น ๆ รวมกันเพื่อช่วยให้เกิดความกระจ่างแก่เนื้อหาและความหมายของกฎหมาย รวมทั้งการดำเนินการตามกฎหมาย⁶ อย่างไรก็ตาม รายงานฉบับนี้กลับมีข้อจำกัดหนึ่งประการ คือ ไม่ได้ใช้วิธีการวิจัยเชิงประจักษ์ เช่น การสัมภาษณ์หรือการวิจัยเชิงชาติพันธุ์วรรณา ซึ่งวิธีการวิจัยเชิงประจักษ์นั้นจะช่วยให้เห็นมุมมองที่หลากหลายของผู้ปฏิบัติหน้าที่และผู้ถือสิทธิที่แตกต่างกันในประเทศสมาชิกอาเซียนต่าง ๆ โดยเฉพาะอุปสรรคและโอกาสที่พวกเขาเผชิญในการปรับใช้และนำสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีไปปฏิบัติให้เกิดผล แต่การวิเคราะห์ตามหลักทฤษฎีเป็นขั้นตอนแรกซึ่งให้ผลวิจัยที่สามารถต่อยอดด้วยวิธีการเชิงประจักษ์ได้ในอนาคต⁷

4. See more on applying the doctrinal method to human rights at Suzanne Egan, 'The doctrinal approach in international human rights law scholarship' in McConnell, L. and Smith, R. (2018) *Research Methods in Human Rights*. London and New York: Routledge

5. ibid

6. ibid

7. Smith, R. (2018) *Research Methods in Human Rights*. London and New York: Routledge

ในการทำงานร่วมกันระหว่างประเทศต่าง ๆ ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ คณะผู้วิจัยได้ใช้แนวทาง 'การสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน' จากศาสตร์การพัฒนาที่ยั่งยืน⁸ เนื่องจากแนวทางการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันนี้เป็นการมุ่งเน้นที่ปัญหาและนำมาซึ่งความร่วมมือระหว่างนักวิชาการและนักปฏิบัติ⁹ เพราะฉะนั้น การมีปฏิสัมพันธ์ระหว่างกันอย่างไม่เป็นทางการมีความสำคัญต่อการทำงานร่วมกันในประเด็นความยั่งยืน¹⁰ กระบวนการจัดทำรายงานฉบับนี้จึงพยายามสร้างโอกาสในการมีปฏิสัมพันธ์ดังกล่าว

ในการประชุมเชิงปฏิบัติการของผู้เขียนระหว่างวันที่ 20-22 กันยายน ค.ศ. 2019 ที่กรุงเทพฯ Artipania ซึ่งเป็นองค์กรในประเทศไทย ได้สนับสนุนการสร้างองค์ความรู้ร่วมกันผ่านกระบวนการบันทึกการถ่ายทอดและสังเคราะห์การอภิปรายระหว่างนักวิชาการและนักปฏิบัติตามเวลาจริง โดยบันทึกในรูปแบบของกราฟิก การบันทึกภาพกราฟิกเช่นนี้เป็นวิธีการหนึ่งในการนำเสนอทางวิทยาศาสตร์และการสนทนาเกี่ยวกับปัญหาสิ่งแวดล้อม โดยการใช้คำและภาพวาดรวมกัน¹¹ งานวิจัยในปี ค.ศ. 2013 พบว่า วิธีการนี้มีประโยชน์ในการตรวจสอบความเชื่อมโยงของแนวคิด และส่งเสริมความสามารถของผู้ร่วมอภิปรายในการเสนอแนวทางแก้ไขร่วมกัน¹²

ในการสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน คณะผู้วิจัยได้ไปทัศนศึกษาที่โครงการคังบางกระเจ้าซึ่งตั้งอยู่ทางใต้ของกรุงเทพฯ บนเกาะเทียมที่สร้างขึ้นในโค้งแม่น้ำเจ้าพระยา คณะผู้วิจัยได้พบข้อท้าทายต่อความยั่งยืนในชีวิตจริง และได้แลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับการดำเนินการต่าง ๆ ที่อาจบรรลุผลในการแก้ไขปัญหามลพิษพลาสติกในพื้นที่คังบางกระเจ้า แม้ว่าผู้ที่อาศัยอยู่ในบางกระเจ้าจะพยายามกำจัดขยะพลาสติก แต่เห็นได้ชัดว่าความพยายามของคนในท้องถิ่นเหล่านี้จำเป็นต้องเกิดขึ้นร่วมกับการดำเนินการของรัฐในระดับอื่น ๆ ด้วย จากประสบการณ์ร่วมกันที่บางกระเจ้า คณะผู้วิจัยเห็นว่าประชาชนในแต่ละประเทศสมาชิกอาเซียนประสบกับมลพิษ

ขยะพลาสติกแตกต่างกันออกไป อีกทั้งยังสะท้อนให้เห็นถึงพลังขับเคลื่อนการเปลี่ยนแปลงทางสิ่งแวดล้อมในระดับต่าง ๆ ทางภูมิศาสตร์ กระบวนการเรียนรู้ร่วมกันและการร่วมจัดทำรายงานนี้ได้ช่วยเพิ่มขีดความสามารถของผู้เข้าร่วมและเป็นการแลกเปลี่ยนบทเรียนที่ได้รับจากประเทศต่าง ๆ นอกจากนี้ประสบการณ์ดังกล่าวยังช่วยเพิ่มความเข้าใจของผู้เขียนเกี่ยวกับระบบและต้นตอของความไม่ยั่งยืนระดับโลก

องค์ประกอบของสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี เช่น สภาพภูมิอากาศที่ปลอดภัย และความหลากหลายทางชีวภาพและระบบนิเวศที่ดีนั้น กำลังเผชิญกับความท้าทายที่ซับซ้อนและเป็นระบบที่ส่งผลกระทบต่อประชาชนทุกคนและสิ่งมีชีวิตทั้งหมด แนวทางที่มีประสิทธิภาพในการรับมือกับข้อท้าทายเหล่านี้จำเป็นต้องอาศัยนักวิชาการและนักปฏิบัติที่มีรูปแบบการเรียนรู้และรูปแบบการสื่อสารที่หลากหลาย การประชุมเชิงปฏิบัติการของคณะผู้วิจัยได้ทำให้เห็นถึงความซับซ้อนในการพิจารณาว่าประเทศต่าง ๆ ตระหนักและตีความสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีอย่างไร และความซับซ้อนในการระบุแนวปฏิบัติที่ดีเพื่อให้สิทธิดังกล่าวถูกนำไปปฏิบัติอย่างบรรลุผล

ข้อท้าทายด้านความยั่งยืนและความยุติธรรมทางสังคมในปัจจุบันจำเป็นต้องได้รับการจัดการด้วยข้อมูลเชิงลึกจากทั่วโลก รวมทั้งจากนักวิชาการในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อย่างไรก็ตาม เมื่อพิจารณาจากการตีพิมพ์ผลงานในวารสารสังคมศาสตร์ระดับระหว่างประเทศ พบว่า ผลงานที่มาจากนักวิชาการเหล่านี้ยังมีจำนวนไม่เพียงพอ¹³ เพราะฉะนั้น นักวิชาการจากประเทศที่กำลังพัฒนาควรมีโอกาสในการอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับแนวคิดของพวกเขา รวมทั้งโอกาสในการได้รับข้อเสนอแนะและความเห็นจากผู้ตรวจงานเขียนที่มาจากในประเทศกำลังพัฒนาและประเทศที่พัฒนาแล้วผ่านกระบวนการทำงานร่วมกัน กระบวนการดังกล่าว เช่น การอยู่เบื้องหลังรายงานฉบับนี้ ซึ่งกำลังช่วยส่งเสริมการเป็นตัวแทนของนักวิชาการและมุมมองระดับโลกอย่างแท้จริงในการแสวงหาแนวทางแก้ไขวิกฤตทางสังคมและระบบนิเวศของโลก

8. Mauser W, Klepper G, Rice M, Schmalzbauer BS, Hackmann H, Leemans R, Moore H: 'Transdisciplinary global change research: the co-creation of knowledge for sustainability', *Current Opinion in Environmental Sustainability* 2013, 5:420-431;
9. Schultz, M, Hahn, T, Ituarte-Lima, C, Hällström, N (2018) Deliberative multi-actor dialogues as opportunities for transformative social learning and conflict resolution in international environmental negotiations, *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics* 18 (5): 671-688
10. DJ Lang, A Wiek, M Bergmann, M Stauffacher, P Martens, P Moll, M Swilling, CJ Thomas (2012) 'Transdisciplinary research in sustainability science – practice, principles, and challenges', *Sustainability Science*, 7:25-43
11. KS Cheruvelil, PA Soranno, KC Weathers, PC Hanson, SJ Goring, CT Filstrup, EK Read (2014) 'Creating and maintaining high-performing collaborative research teams: the importance of diversity and interpersonal skills' in *Frontiers in Ecology and the Environment*, 12, pp. 31-38
12. See e.g. Mullen KC, Thompson JL: *Graphic Recording: Using Vivid Visuals to Communicate Climate Change*. Communication Institute for Online Scholarship; 2013 www.cios.org/getfile/023034_EJC; Kathleen A Galvin, Robin S Reid, Maria E Fernández-Giménez, Dickson ole Kaelo, Bathishig Baival, Margaret Krebs (2016) Co- design of transformative research for rangeland sustainability, *Current Opinion in Environmental Sustainability*, Volume 20, 2016, pp 8-14
13. Mullen KC, Thompson JL (2013) *Graphic Recording: Using Vivid Visuals to Communicate Climate Change*. Communication Institute for Online Scholarship; www.cios.org/getfile/023034_EJC;
14. See e.g. Cummings et al, 2017; Medie et al 2018; Ituarte-Lima (forthcoming)

สิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม ที่มีปฏิสัมพันธ์กันในระดับภูมิศาสตร์

แผนภาพที่ 1: ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

แอนโทรโปซีนเป็นแนวคิดที่แสดงถึงยุคธรณีวิทยาใหม่ที่มนุษย์กลายเป็นพลังขับเคลื่อนหลักในระบบโลก แนวคิดดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าระบบของโลกมีความเชื่อมโยงที่แข็งแกร่งระหว่างกัน และกำลังเคลื่อนที่อย่างรวดเร็วเข้าสู่สภาวะความไม่เสถียรที่อันตรายและมีความเสี่ยงอันเป็นผลมาจากผลกระทบทางสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ทั่วโลก¹⁴ เมื่อกล่าวถึงผลกระทบของมนุษย์ สิ่งสำคัญคือต้องตระหนักว่าไม่ใช่มนุษย์ทุกกลุ่มในสังคมที่ร่วมกันรับผิดชอบในความรับผิดชอบเดียวกัน ซึ่งก็คือความรับผิดชอบต่อการกระตุ้นให้เกิดวิกฤตสังคมและระบบนิเวศในปัจจุบัน เช่นเดียวกับความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจที่กระจายอย่างไม่เท่าเทียมกัน¹⁵ มนุษยชาติต้องเผชิญกับความรับผิดชอบที่จะเปลี่ยนไปสู่วิถีทางที่ยั่งยืนและเป็นธรรม

ในบริบทของแอนโทรโปซีน วิกฤตการณ์ทางธรรมชาติเชื่อมโยงกับความท้าทายใหม่ ๆ เช่น การแพร่ระบาดของไวรัส COVID-19 การดำเนินการร่วมกันแบบพหุภาคีและความสามัคคีตามหลักสิทธิมนุษยชนเท่านั้นที่จะช่วยให้มนุษยชาติรับมือกับความท้าทายที่ไม่เคยเกิดขึ้นมาก่อนและมีความสามารถในการปรับตัวมากขึ้น เพื่อประโยชน์ของคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต

หลักสิทธิมนุษยชนเป็นหัวใจสำคัญของความตกลงระหว่างประเทศและขององค์การสหประชาชาติ (UN) แต่หลักการดังกล่าวกำลังถูกคุกคามมากขึ้นเรื่อย ๆ เจ้าหน้าที่พิเศษขององค์การสหประชาชาติ (UN Special Rapporteurs) เห็นว่า COVID-19 ไม่เพียงเป็นความท้าทายระดับระหว่างประเทศที่

14. Galaz et al (2017); Kotzé (2014) 5

15. See e.g. Libert et al (2019); Boonstra (2016)

ร้ายแรง แต่ยังเป็น การ 'ปลุกกระแสให้มีการฟื้นฟูหลัก สิทธิมนุษยชนสากล' เจมิสัน เออร์วิน (Jamison Ervin) จากโครงการพัฒนาแห่งสหประชาชาติ (UNDP) เน้นย้ำถึงความสำคัญของการดำเนินการป้องกัน เพื่อจัดการกับวิกฤต ความหลากหลายทางชีวภาพทั่วโลก รวมถึงความเสี่ยงต่อ การระบาดใหญ่อย่างเช่น COVID-19 โดยให้ข้อสังเกตว่า 'การแก้ปัญหาตั้งแต่ต้นหรือตั้งแต่เนิ่น ๆ ย่อมเกิดประโยชน์ อย่างมหาศาล ส่วนการแก้ปัญหาที่ล่าช้า นั้นจะทวีความยาก ของปัญหามากขึ้น และหากดำเนินการแก้ปัญหาที่ไกลเกิน จากจุดที่ไม่อาจหันหลังกลับได้อาจเกิดประโยชน์ขึ้นเพียง เล็กน้อยหรือไม่เกิดประโยชน์อันใดเลย'¹⁶

การทำความเข้าใจการสอดประสานระหว่างสิทธิ มนุษยชนและสิ่งแวดล้อม

สิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีมีที่มาจากปฏิญญาการประชุม องค์การสหประชาชาติว่าด้วยสิ่งแวดล้อมของมนุษย์ (Stockholm Declaration) ในปี ค.ศ. 1972 หลังจากนั้น ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา มีการ 'กรีนนิ่ง (greening)' หรือทำให้สิทธิมนุษยชนเกี่ยวข้องกับ การดูแลรักษา สิ่งแวดล้อม เช่น สิทธิในการมีชีวิตและสิทธิในทรัพย์สิน เนื่องจากผู้คนตระหนักมากขึ้นว่าความเสื่อมโทรมของ สิ่งแวดล้อมมีผลต่อความสามารถในการได้รับสิทธิเหล่านี้ อย่างไร'¹⁷

ในปัจจุบันนี้ การดำเนินการอย่างมีประสิทธิภาพ ผลบ้นความ เชื่อมโยงระหว่างกฎหมายสิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนใน มุมมองของความท้าทายทางสังคมและระบบนิเวศในปัจจุบัน เป็นเรื่องเร่งด่วนกว่าในอดีต ความท้าทายดังกล่าวยังรวมไป ถึงผลกระทบขนาดใหญ่จากการเปลี่ยนแปลงสภาพ ภูมิอากาศและการสูญเสียความหลากหลายทางชีวภาพ รวมทั้งวิธีที่ความท้าทายดังกล่าวส่งผลกระทบต่อ ความสามารถของทุกคนในการได้รับสิทธิมนุษยชนอย่าง เต็มที่ โดยเฉพาะกลุ่มเปราะบาง

ข้อมติของที่ประชุมสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติและข้อ มติของ HRC ที่รัฐบาลรับรองได้รับเอาวิธีการสอดประสาน สิ่งแวดล้อมและสิทธิมนุษยชนรวมทั้งความเสมอภาคทาง เพศเข้าด้วยกัน¹⁸ ข้อมติเหล่านี้ต่อยอดจากงานของ เจ้าหน้าที่พิเศษขององค์กรสหประชาชาติรวมถึงเดวิด บอยด์ เจ้าหน้าที่พิเศษด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม คนปัจจุบัน และจอห์น น็อกซ์ (John Knox) อดีต เจ้าหน้าที่พิเศษด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม

รายงานของพวกเขาชี้ให้เห็นว่า พันธกรณีของรัฐและความ รับผิดชอบทางธุรกิจเกี่ยวข้องกับสิ่งแวดล้อม ตัวอย่างเช่น สภาพอากาศ ความหลากหลายทางชีวภาพ และคุณภาพ อากาศ¹⁹ บอยด์ได้นำเสนอรายงานของเขาต่อที่ประชุม สมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ พร้อมกับให้ความเห็นว่า การนำหลักสิทธิมนุษยชนในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีไปปฏิบัติ อาจนำไปสู่กฎหมายสิ่งแวดล้อมที่เข้มแข็งขึ้นและเพิ่มการมี ส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจด้านสิ่งแวดล้อม²⁰ ส่วนน็อกซ์ได้เน้นย้ำว่า การพัฒนาที่ยั่งยืนจำเป็นต้องอาศัย ระบบนิเวศที่ดีและความมีเสถียรภาพของสภาพภูมิอากาศ อีกทั้งการพัฒนาจะต้องไม่ทำลายนิเวศบริการ (ecosystem services)²¹ หรือประโยชน์ที่ธรรมชาติให้แก่มนุษย์

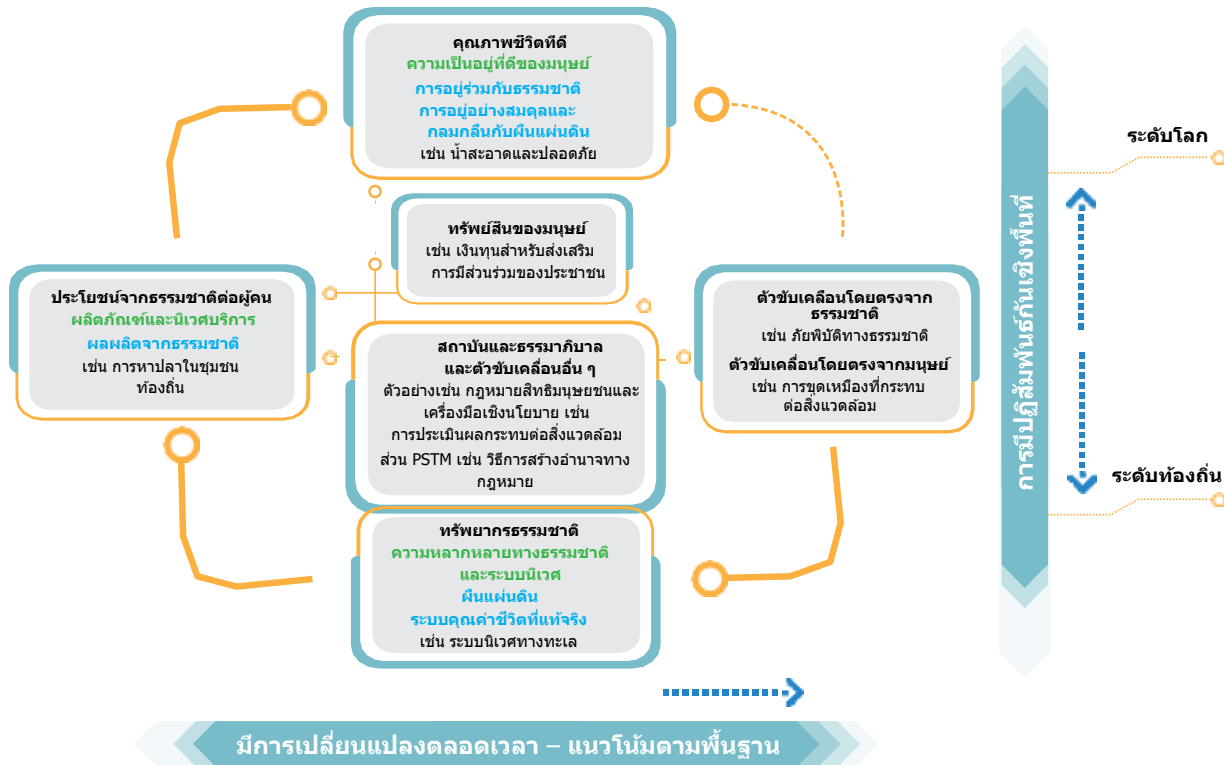
การทำแผนภาพของบริบทสิ่งแวดล้อมของอาเซียน

กฎหมายสิทธิมนุษยชนรวมทั้งวิธีการที่มีชื่อว่า policy-support tools and methodologies (PSTM) (ซึ่งเป็น เทคนิคและแนวทางที่ได้จากการผสมความรู้จากศาสตร์ ต่าง ๆ เพื่อช่วยในการกำหนดนโยบายและการนำนโยบายไป ปฏิบัติ) เป็นส่วนหนึ่งของธรรมาภิบาล (governance) และ ยังเป็นส่วนหนึ่งของทางปฏิบัติที่ดำเนินมาอย่างยาวนาน ซึ่ง ช่วยปกป้องธรรมชาติและประกันคุณภาพชีวิตที่ดีสำหรับทุก คน ตัวอย่างเช่น การจัดหาพื้นที่สะอาดและปลอดภัยมี ความสำคัญต่อด้านสาธารณสุข และรักษาความสมบูรณ์ของ ระบบนิเวศที่ค่าจุนภาคเศรษฐกิจที่สำคัญ เช่น การประมง²² โดยภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ถือเป็นแหล่ง อุตสาหกรรมประมงหลักของโลก และเติบโตอย่างรวดเร็ว ในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งส่งผลต่อปลาในธรรมชาติเป็น อย่างมาก จากภาพรวมของทวีปเอเชีย คาดว่าจะมีการจับ ปลาเพิ่มขึ้นในอีก 10 ปีข้างหน้า โดยประเทศฟิลิปปินส์และ อินโดนีเซียเป็นส่วนใหญ่ การลดผลกระทบต่อปริมาณปลา ในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้จำเป็นต้องอาศัยหลาย ปัจจัย รวมถึงการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศที่ส่งผลให้น้ำ ในมหาสมุทรมีอุณหภูมิที่เพิ่มขึ้นและปรากฏการณ์ทะเลกรด การจับปลามากเกินไป และมลพิษชายฝั่ง²³

น้ำดื่มที่ปลอดภัย อาหารที่มีคุณค่าทางโภชนาการ และ อากาศบริสุทธิ์ล้วนเป็นส่วนหนึ่งของ NCP หรือที่เรียกว่า นิเวศบริการ ซึ่งครอบคลุมสินค้าหรือประโยชน์ที่มาจากระบบ นิเวศ (ecosystem goods and services) หากพิจารณาจาก แผนภาพที่ 2 ซึ่งปรับมาจากกรอบแนวคิดของหน่วยงาน วิทยาศาสตร์-นโยบายระหว่างรัฐบาลว่าด้วยความ หลากหลายทางชีวภาพและนิเวศบริการ (IPBES) และได้ รวมเอาตัวอย่างของ NCP จะเห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่าง สิ่งแวดล้อมที่ดีและคุณภาพชีวิตที่ดี

16. Ervin, 'Applying the hard lessons of coronavirus to the biodiversity crisis', UNDP blog, 27 March 2020 <<https://www.undp.org/content/undp/en/home/blog/2020/applying-the-hard-lessons-of-coronavirus-to-the-biodiversity-crisis.html>>
17. See Knox and Boyd, 2018
18. See e.g. HRC Resolution 34/20 2017
19. OHCHR, 'Special Rapporteur on Human Rights and the Environment' <<https://www.ohchr.org/en/Issues/environment/SREnvironment/Pages/SREnvironmentIndex.aspx>>
20. Boyd, 2018
21. Knox, 2017
22. *Fifth ASEAN State of the Environment Report*, 2017
23. Karki, Metal (eds) *The IPBES regional assessment report on biodiversity and ecosystem services for Asia and the Pacific* (IPBES 2018), *The State of World Fisheries and Aquaculture 2020. Sustainability in Action* (FAO, 2020) and *OECD-FAO Agricultural Outlook 2020-2029* (FAO and OECD Publishing, 2020)

แผนภาพที่ 2: กรอบแนวคิดของ IPBES และสิทธิมนุษยชน

ที่มา: ปรับมาจาก IPBES, Diaz et al 2018, Ituarte-Lima and Stromberg 2018
ภาพประกอบ: Kautsky/Azote

ทวีปเอเชียมีบทบาทสำคัญในการดูแลมหาสมุทร แนวชายฝั่ง และแม่น้ำ ให้มีสภาพสมบูรณ์เนื่องจากขยะพลาสติกจำนวนมากที่สุดพบในแม่น้ำแปดสายในเอเชีย จำนวนขยะพลาสติกดังกล่าวคิดเป็นร้อยละ 95 ของมลพิษขยะพลาสติกของโลกในมหาสมุทร²⁴ จากการประเมินของประเทศบรูไน ดารุสซาลาม กัมพูชา อินโดนีเซีย มาเลเซีย เมียนมา ฟิลิปปินส์ ไทย และเวียดนาม พบว่า ความเสียหายทางเศรษฐกิจที่สำคัญมาจากการสูญเสียแนวปะการัง ตัวอย่างเช่น ความเสื่อมโทรมของป่าชายเลนส่งผลให้การป้องกันชายฝั่งลดลง ทำให้ชุมชนเสี่ยงต่อภัยธรรมชาติและ การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศมากขึ้น²⁵ คาดการณ์ว่าการเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ การเพิ่มขึ้นของระดับน้ำทะเล การรุกคืบของน้ำเค็มเข้าไปในแหล่งน้ำจืด และพายุไต้ฝุ่นจะเพิ่มมลพิษของแหล่งกักเก็บน้ำบาดาลหรือน้ำจืดในพื้นที่ชายฝั่ง ส่งผลให้หมีเกาะเล็ก ๆ จำนวนมากในประเทศแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้มีความเสี่ยงมากขึ้น เนื่องจากประชากรบนเกาะต้องอาศัยแหล่งน้ำบาดาลซึ่งมีจำนวนจำกัด และมีแนวโน้มที่จะเหือดหายไปในช่วงที่เกิดภัยแล้งและอาจปนเปื้อนด้วยน้ำเค็มในช่วงเกิดพายุ²⁶

ส่วนระบบนิเวศบนบก (terrestrial ecosystems) นั้น มีความสำคัญต่อการดำรงชีวิตของมนุษย์เช่นเดียวกับระบบนิเวศทะเลและชายฝั่งทะเล ระบบนิเวศบนบกที่ดีจะส่งเสริม

การดำรงชีวิตของประชาชนทั่วทั้งภูมิภาค ดังนั้น NCP สนับสนุนระบบการผลิตอาหารย่อมก่อให้เกิดรายได้ในภูมิภาค และทำให้ประชาชนได้รับโภชนาการอาหารที่ดี²⁷ จากการศึกษาของคณะผู้วิจัย พบว่า ผู้หญิงมีบทบาทสำคัญในการส่งเสริม NCP เพราะอาหารจากระบบวนเกษตรมีส่วนช่วยในการมีคุณภาพชีวิตที่ดี (โปรดดูบทที่ 5 สำหรับการอภิปรายเพิ่มเติม) แต่ผู้หญิงต้องเผชิญกับความท้าทายที่สำคัญเช่นกัน เนื่องจากในบางประเทศในแถบภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้นั้น สิทธิในการครอบครองและใช้ประโยชน์จากผืนป่า (right to forest tenure) ได้รับอิทธิพลจากลำดับชนชั้น เพศ และศาสนา ทำให้เกิดการกระจายสิทธิครอบครองที่ดินรวมทั้งการครอบครองและใช้ประโยชน์จากผืนป่าอย่างไม่เป็นธรรม ประกอบกับความยุ่งยากในกระบวนการทางปกครองที่อนุญาตให้ผู้ใช่ประโยชน์จากป่า (forest producers) รายย่อยสามารถตัดต้นไม้ได้ ส่งผลเป็นการจำกัดโอกาสที่ผู้หญิงจะเข้าถึงและได้รับประโยชน์จากป่า²⁸

เนื่องจากบางชุมชนขึ้นอยู่กับ NCP โดยตรงมากกว่าชุมชนอื่น ๆ เพราะฉะนั้น การปกป้องสิ่งแวดล้อมที่ดีเป็นเรื่องที่ทุกคนต้องให้ความสำคัญ ตัวอย่างที่เห็นได้อย่างชัดเจนที่สุด

24. ibid
25. ibid
26. Schwerdtner Máñez et al (2012)
27. Fifth ASEAN State of the Environment Report, 2017; Karki et al (2018)
28. Karki et al 2018; Ituarte-Lima et al (2017)

รูป: Kobby Dagan/Shutterstock

สตรีชนกลุ่มน้อย Ifugao ทรงนาขั้นบันไดที่ Banaue, Philippines

คือการผลิตจากวัตถุดิบธรรมชาติ ผู้คนประมาณสี่พันล้านคนทั่วโลกต้องพึ่งพาการรักษาจากธรรมชาติที่พบในระบบนิเวศต่าง ๆ สำหรับการดูแลสุขภาพของตน ประมาณร้อยละ 70 ของยาที่ใช้รักษาโรคมะเร็งมีแหล่งกำเนิดจากธรรมชาติหรือเป็นผลิตภัณฑ์สังเคราะห์ที่ได้รับแรงบันดาลใจจากธรรมชาติ²⁹ รายงานการประเมินระดับโลกของ IPBES แสดงให้เห็นว่า ความหลากหลายทางชีวภาพและนิเวศบริการที่ลดลงอย่างไม่เคยปรากฏมาก่อนทั่วโลกมีผลกระทบร้ายแรงต่อสุขภาพ ความมั่นคง และความอยู่รอดระยะยาวของมนุษย์³⁰ ความร่วมมือระดับภูมิภาคอาเซียนจึงมีความสำคัญต่อการปกป้องสุขภาพของประชาชนและระบบนิเวศ

ความพยายามในการแก้ปัญหาความท้าทายด้านสิ่งแวดล้อมและการปกป้องชีวิตอยู่ใต้น้ำและบนบกนั้นเกี่ยวพันกับการจัดความยากจน แม้ว่าสถานการณ์จะดีขึ้น แต่ภูมิภาคเอเชียแปซิฟิกมีประชากร 400 ล้านคนที่มีชีวิตอยู่อย่างยากจนจากประชากรทั้งหมด 767 ล้านคนจากทั่วโลก ภายใต้ภายใต้กฎหมายสิทธิมนุษยชนนั้น รัฐต่าง ๆ มีพันธกรณีต่อประชาชนที่อยู่สถานการณ์ที่เปราะบาง เช่น ผู้ที่อาศัยอยู่อย่างยากจน ซึ่งส่วนใหญ่พึ่งพา NCP โดยตรงสำหรับอาหาร วัสดุก่อสร้าง และการเยียวยาสุขภาพตามธรรมชาติ

ตราสารทางกฎหมายที่สำคัญสำหรับประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้

การตระหนักถึงสิทธิมนุษยชนในการมีสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย สะอาด และยั่งยืนของประเทศสมาชิกอาเซียนมาจากความก้าวหน้าในระดับสากล ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้และในระบบกฎหมายของประเทศ รวมทั้งในกฎหมายรัฐธรรมนูญ

ตราสารกฎหมายระหว่างประเทศ

ประเทศสมาชิกอาเซียนได้ลงนามและให้สัตยาบันสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศหลายฉบับ กรอบหลักการด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อม (The Framework Principles on Human Rights and the Environment) ได้กล่าวถึงวิธีการที่พันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการได้รับสิ่งแวดล้อมที่ดี ปลอดภัย สะอาด และยั่งยืน³¹ ตัวอย่างสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่ประเทศสมาชิกอาเซียนได้ลงนามและให้สัตยาบัน เช่น อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีในทุกรูปแบบ (CEDAW) โดยมีประเทศสมาชิก 10 ประเทศเป็นภาคีของสนธิสัญญาฯ (ดูตารางที่ 2) ภายใต้อนุสัญญา CEDAW พันธกรณีของรัฐมีความเกี่ยวข้องอย่างมากกับปัญหาสิ่งแวดล้อมโดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องสิทธิสตรีในพื้นที่ชนบท ข้อบทที่ 14 ของอนุสัญญานี้ระบุว่า:

รัฐภาคีต้องคำนึงถึงปัญหาที่เฉพาะสตรีในชนบทต้องเผชิญ และบทบาทสำคัญที่สตรีในชนบทมีบทบาทในการอยู่รอดทางเศรษฐกิจของครอบครัว รวมทั้งการทำงานของสตรีเหล่านี้ในภาคเศรษฐกิจที่ไม่ได้สร้างรายได้ และรัฐต้องใช้มาตรการที่เหมาะสมทั้งปวงเพื่อให้แน่ใจว่ามีการบังคับใช้บทบัญญัติของอนุสัญญาฉบับนี้กับสตรีในพื้นที่ชนบท

ข้อบทที่ 14 กล่าวเพิ่มเติมว่าผู้หญิงมีสิทธิที่จะ:

- (a) มีส่วนร่วมในการชี้แจงรายละเอียดและการดำเนินการตามแผนพัฒนาในทุกระดับ...(e) จัดตั้งกลุ่มช่วยเหลือตนเองและสหกรณ์ เพื่อให้ได้รับการเข้าถึงทางเศรษฐกิจที่เท่าเทียมผ่านการจ้างงานหรืออาชีพอิสระ และ (f) มีส่วนร่วมในกิจกรรมทั้งหมดของชุมชน

29. Diaz et al (2019)

30. ibid

31. Knox (2018)

ตารางที่ 1: การให้สัตยาบันสนธิสัญญาหลักด้านสิทธิมนุษยชนโดยประเทศในอาเซียน

	บรูไน ดารุสซาลาม	กัมพูชา	อินโดนีเซีย	ลาว	มาเลเซีย	เมียนมา	ฟิลิปปินส์	สิงคโปร์	ไทย	เวียดนาม	%
ICERD		R	R	R			R	S	R	R	60
ICCPR		R	R	R			R		R	R	60
ICESCR		R	R	R		S	R		R	R	60
CEDAW	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R	100
CAT	S	R	R	R			R		R	R	60
CRC	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R	100
ICRMW		S	R				R				20
ICCPED		R	S	S					S		10
CRPD	R	R	R	R	R	R	R	R	R	R	100
%	23	89	89	78	34	34	89	34	78	78	

ที่มา: Nonthasoot, S. (2016)
S=ลงนามแล้ว; R=ให้สัตยาบัน

แผนภาพที่ 3: อาเซียนและสิทธิมนุษยชน

ที่มา: ปรับมาจาก Nonthasoot, S. (2016)

แผนภาพที่ 4: เป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDG)

ที่มา: UN Sustainable Development Goals

นอกจากประเทศสมาชิกอาเซียนเข้าเป็นภาคีในสนธิสัญญาสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศต่าง ๆ แล้ว ประเทศเหล่านี้ยังเป็นภาคีของข้อตกลงพหุภาคีด้านสภาพแวดล้อม (MEA) จำนวนมากเช่นกัน³² การกำหนดให้หลักสิทธิมนุษยชนเป็นหลักการสำคัญใน MEA และตราสารทางกฎหมายในด้านสิ่งแวดล้อมในระดับภูมิภาค ระดับชาติ และระดับท้องถิ่นมีความสำคัญเช่นเดียวกับกระบวนการบูรณาการสิ่งแวดล้อมในตราสารสิทธิมนุษยชนที่ได้กล่าวถึงก่อนหน้านี้ (ดูหัวข้อ 3.2 และ 3.3)

จากแผนภาพที่ 4 จะเห็นว่า วาระการพัฒนาที่ยั่งยืนปี ค.ศ. 2030 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs) ได้เน้นย้ำถึงความสำคัญของความร่วมมือระหว่างประเทศเพื่อปกป้องโลกและส่งเสริมความเป็นอยู่ที่ดีของผู้คน เป้าหมายที่ 16 พยายามที่จะ 'ส่งเสริมสังคมที่สงบสุขและครอบคลุมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ให้ทุกคนสามารถเข้าถึงกระบวนการยุติธรรมและสร้างสถาบันที่มีประสิทธิภาพและครอบคลุมในทุกระดับ'³³ เป้าหมายนี้มีความเชื่อมโยงระหว่างกันกับเป้าหมายอื่นๆ เช่น การแก้ปัญหาสิ่งมีชีวิตรื้อที่อยู่น้ำ (เป้าหมายที่ 14) สิ่งมีชีวิตรบบนบก (เป้าหมายที่ 15) การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ (เป้าหมายที่ 13) และความเสมอภาคทางเพศ (เป้าหมายที่ 5)

ตราสารของอาเซียน

ประเทศสมาชิกอาเซียนมีล้วนความหลากหลาย ตัวอย่างเช่น ในขณะที่มีประชากรมากกว่า 100 ล้านคน อาศัยอยู่ในประเทศฟิลิปปินส์ ประเทศบรูไนมีประชากรน้อยกว่าครึ่งล้าน³⁴ ในปี ค.ศ. 2018 ประเทศสิงคโปร์มีค่าดัชนี

การพัฒนามนุษย์ (HDI) สูงที่สุด (0.935) ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียน และอยู่ในอันดับที่ 9 ของโลก ในขณะที่กัมพูชามีค่า HDI ต่ำที่สุด (0.581) ในอาเซียน และอยู่ในอันดับที่ 146 ของโลก³⁵ อย่างไรก็ตาม ความหลากหลายนี้ไม่ได้อุปสรรคต่อประเทศสมาชิกในการบรรลุพันธกิจในการรับรองสิทธิมนุษยชนในการมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย สะอาด และยั่งยืนใน AHRD หรือการรับรองข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมระดับภูมิภาคหลายฉบับ ความท้าทายที่สำคัญอยู่ที่การนำตราสารระดับภูมิภาคเหล่านี้มาใช้ในทางปฏิบัติ แต่สิ่งนี้ทำให้การทำความเข้าใจภูมิทัศน์ทางกฎหมายของอาเซียนในปัจจุบันมีความสำคัญยิ่งขึ้น เพื่อเรียนรู้จากความสำเร็จ นวัตกรรมหรือแนวทางใหม่ ๆ และอุปสรรคของประเทศต่าง ๆ ในการทำให้สิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมที่ดีเกิดขึ้นจริงกับประชาชนในภูมิภาค

อาเซียนอยู่ในตำแหน่งยุทธศาสตร์ที่ทำให้ความยั่งยืนเป็นหลักการสำคัญในตราสารสิทธิมนุษยชน ตราสารทางกฎหมายเหล่านี้รวมถึง กฎบัตรอาเซียน (ค.ศ. 2008) ซึ่งได้รับการให้สัตยาบันโดยประเทศสมาชิกทั้ง 10 ประเทศ กฎบัตรได้กล่าวถึงการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนในอารัมภบท และในข้อ 14 ได้กล่าวถึงการจัดตั้งองค์กรสิทธิมนุษยชนในระดับภูมิภาค ด้วยเหตุนี้ คณะกรรมาธิการระหว่างรัฐบาลอาเซียนว่าด้วยสิทธิมนุษยชน (AICHR) จึงถูกก่อตั้งขึ้นอย่างเป็นทางการในเดือนตุลาคม ค.ศ. 2009 นอกจากนี้ ยังมีกลไกอื่น ๆ ในการส่งเสริมสิทธิของกลุ่มบุคคลเฉพาะ ได้แก่ คณะกรรมาธิการอาเซียนว่าด้วยการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิสตรีและเด็ก (ACWC) ในปี ค.ศ. 2010 (โปรดดูแผนภาพที่ 3)

32. See UNEP, 'Access Information on Multilateral Environmental Agreements', *InforMEA*

33. UN Department of Economic and Social Affairs, 'SDG 16', *SDGs Knowledge Platform*, accessed 15 April 2020

34. UN Department of Economic and Social Affairs, *World Population Prospects (2019)*

35. Pedro Conceição, 'Overview', *Human Development Report 2019*, UNDP

ส่วนการรับรองสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ปลอดภัย สะอาด และยั่งยืนนั้น AHRD ได้ให้การรับรองไว้อย่างชัดเจนในข้อ 28(f):

บุคคลทุกคนมีสิทธิในมาตรฐานการครองชีพที่เพียงพอสำหรับตนเองและครอบครัวรวมถึง...สิทธิในการมีสภาพแวดล้อมที่ปลอดภัย สะอาด และยั่งยืน

นอกจากนี้ ในวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียนปี ค.ศ. 2025 (ASEAN Vision 2025) ที่จัดทำในปี ค.ศ. 2015 ได้กล่าวไว้อย่างชัดเจนในหลักการสำคัญว่า:

...สิทธิมนุษยชนและเสรีภาพขั้นพื้นฐาน คุณภาพชีวิตที่สูงขึ้น และผลประโยชน์ที่ประชาคมสร้าง ตอกย้ำความรู้สึกร่วมกันและอัตลักษณ์ร่วมของอาเซียน โดยมีวัตถุประสงค์และหลักการของกฎบัตรอาเซียนเป็นแนวทาง

ในปี ค.ศ. 2017 ประเทศสมาชิกอาเซียนได้รับรองปฏิญญาอาเซียนว่าด้วยการดำเนินงานตามวิสัยทัศน์ประชาคมอาเซียนปี ค.ศ. 2025 และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืนโดยคำนึงถึงมิติหญิงชาย (ASEAN Declaration on the Gender-Responsive Implementation of the ASEAN Community Vision 2025 and Sustainable Development Goals)³⁶

อาเซียนยังได้นำแนวทางการใช้สิทธิมนุษยชนเป็นฐานไปเป็นแนวทางหลักของตราสารอาเซียนด้านสิ่งแวดล้อม

เช่นเดียวกับที่อาเซียนได้นำหลักการพัฒนาที่ยั่งยืนเป็นหลักการและแนวทางสำคัญในตราสารสิทธิมนุษยชนของอาเซียน เพื่อแก้ไขปัญหาด้านสิ่งแวดล้อมที่เกี่ยวข้องกับน้ำ พื้นดิน และอากาศ อาเซียนมีแผนยุทธศาสตร์ระดับภูมิภาคที่มีขอบเขตที่ครอบคลุมประเด็นที่แตกต่างกัน แต่เกี่ยวพันกัน เช่น การจัดการป่าไม้อย่างยั่งยืน ความหลากหลายทางชีวภาพ และการค้าสัตว์ป่าที่ผิดกฎหมาย³⁷ ในการแก้ไขปัญหาไฟป่าและมลพิษทางอากาศที่เกี่ยวข้องซึ่งส่งผลกระทบต่อสุขภาพของประชาชนและระบบนิเวศ ประเทศสมาชิกอาเซียนได้ลงมติยอมรับความตกลงด้านสิ่งแวดล้อมที่มีผลผูกพันตามกฎหมาย ซึ่งก็คือข้อตกลงอาเซียนว่าด้วยมลพิษจากหมอกควันข้ามแดน (AATHP)

ความคืบหน้าในกรอบกฎหมายระดับชาติ

มากกว่าสามในสี่ของประเทศทั่วโลกได้กล่าวถึงสิทธิในสิ่งแวดล้อม และ/หรือความรับผิดชอบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างชัดเจนในรัฐธรรมนูญของตน³⁸ ส่วนประเทศสมาชิกอาเซียนนั้น มีความก้าวหน้าทางกฎหมายในการรับรองสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีในรัฐธรรมนูญของตน และกฎหมายอื่นๆ (ดูตารางที่ 2) ตัวอย่างเช่น มาตรา 16 ของรัฐธรรมนูญของประเทศฟิลิปปินส์ยืนยันว่า 'รัฐต้องปกป้องและพัฒนาสิทธิของประชาชนในการมีระบบนิเวศที่สมดุลและดีให้สอดคล้องกับความกลมกลืนของธรรมชาติ'³⁹ อย่างไรก็ตาม ภูมิภาคอาเซียนยังคงประสบความท้าทายในการรับรองและปฏิบัติตามสิทธิดังกล่าว

ตารางที่ 2: การรับรองทางกฎหมายต่อสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีในประเทศอาเซียน

ประเทศ	รัฐธรรมนูญ	กฎหมายอื่น ๆ
บรูไนดารุสซาลาม	ไม่มี	ไม่มี
กัมพูชา	ไม่มี	ไม่มี
อินโดนีเซีย	มี	มี
ลาว	ไม่มี	ไม่มี
มาเลเซีย	มี (ไม่ชัดเจน)	ไม่มี
เมียนมา	ไม่มี	ไม่มี
ฟิลิปปินส์	มี	มี
สิงคโปร์	ไม่มี	ไม่มี
ไทย	มี	มี
เวียดนาม	มี	มี

ที่มา: นำมาจากสมัชชาใหญ่แห่งสหประชาชาติ รายงานของเจ้าหน้าที่พิเศษในประเด็นพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ปลอดภัย สะอาด และยั่งยืน Annex V: Asia-Pacific region. A/HRC/43/53/ Annex V, 14 February 2020

36. ASEAN Declaration on the Gender-Responsive Implementation of the ASEAN Community Vision 2025 and Sustainable Development Goals,

37. ASEAN Secretariat, *Fifth ASEAN State of the Environment Report* (2017)

38. See Boyd (2011, 2012 and 2018)

39. Constitution of the Republic of the Philippines 1987

Martin Lehmann/Shutterstock

ห้อง Human Rights and Alliance of Civilizations ในอาคารสำนักงานใหญ่ของสหประชาชาติใน Geneva, Switzerland

พลังขับเคลื่อนที่เชื่อมโยงกันในการตระหนักถึงสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี

ความก้าวหน้าทางกฎหมายว่าด้วยสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดีในระดับระหว่างประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับชาติจะเป็นกุญแจสำคัญในการรับมือกับความท้าทายและโอกาสทางสังคมและระบบนิเวศในปัจจุบัน นอกจากนี้ ควรมีการจัดการปัญหาในประเด็นที่มีความเชื่อมโยงกับข้อท้าทายต่าง ๆ อันได้แก่ ความเสมอภาคทางเพศ การให้ความเป็นธรรมตามช่วงวัย สิทธิของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อม และสิทธิของบุคคลที่อยู่ในสถานการณ์ที่ไม่มั่นคง

การทำให้ความเสมอภาคทางเพศและการเพิ่มขีดความสามารถให้กับสตรีและเด็กหญิงทุกคน (เป้าหมายที่ 5 ของ SDGs) บรรลุผล จำเป็นต้องเปลี่ยนแปลงบรรทัดฐานหรือเกณฑ์ทางสังคมที่ไม่เป็นธรรมและอำนาจในการขับเคลื่อนประเด็นเหล่านี้ ตลอดจนพัฒนากรอบกฎหมายที่ส่งเสริมความเสมอภาคระหว่างหญิงและชาย และระหว่างเด็กหญิงและเด็กชาย ให้ก้าวหน้าขึ้น⁴⁰ จากข้อมูลตั้งแต่ปี ค.ศ. 2000-2016 ซึ่งมาจากประมาณ 90 ประเทศ พบว่าในการทำงานที่ไม่ได้รับค่าจ้าง ผู้หญิงใช้เวลาทำงานมากกว่าผู้ชายประมาณสามเท่า⁴¹ ทำให้พวกเขาไม่มีเวลาเข้าร่วมในกิจกรรมอื่น ๆ น้อยลง รวมถึงการดำเนินการด้านสิ่งแวดล้อม นอกจากนี้ ยังมีความเปราะบางอันเนื่องมาจากเพศและวัยซึ่งเป็นประเด็นที่ต้องพิจารณา ตัวอย่างเช่น มลพิษของเสียที่เป็นพิษในน้ำดื่มมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อสุขภาพของ

มนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่งผลกระทบต่อสตรีมีครรภ์และเด็ก⁴² ในการแก้ไขปัญหาความเสมอภาคทางเพศและการให้ความเป็นธรรมตามช่วงวัย (เช่น ความยุติธรรมด้านสภาพภูมิอากาศระหว่างคนรุ่นปัจจุบันและอนาคต) รายงานนี้ก้าวไปไกลกว่าการบรรยายเรื่อง "ความเปราะบาง" ที่มักนำเสนอผู้หญิง เด็กและเยาวชนว่าอ่อนแอหรือเป็นฝ่ายที่ไม่โต้ตอบ แต่รายงานฉบับนี้จะกล่าวถึงประเด็นการตระหนักถึงความท้าทายที่ผู้หญิงต้องเผชิญโดยเน้นวิธีที่ผู้หญิงเป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงเพื่อปกป้องและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน โดยยกตัวอย่างจากประเทศในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับข้อมติ UN HRC ปี ค.ศ. 2018 ที่ได้มีการร้องขอให้เจ้าหน้าที่พิเศษด้านสิทธิมนุษยชนและสิ่งแวดล้อมของสหประชาชาติ 'ปรับมุมมองเรื่องเพศโดยคำนึงถึงสถานการณ์เฉพาะของสตรีและเด็กหญิง และระบุนโยบายปฏิบัติทางเพศและความเปราะบาง รวมทั้งกล่าวถึงแนวปฏิบัติที่ดีที่ทำให้สตรีและเด็กหญิงทำหน้าที่เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงในการปกป้องและจัดการสิ่งแวดล้อมอย่างยั่งยืน' (A/HRC/RES/37/8, ย่อหน้าที่ 7 (h), เน้นโดยผู้เขียน)

ในปี 2018 มีการประเมินว่านักปกป้องสิทธิมนุษยชน นักข่าว และนักสหภาพแรงงานอย่างน้อย 1,019 คน ถูกฆ่าใน 61 ประเทศทั่วโลกนับตั้งแต่ปี ค.ศ. 2015 ซึ่งเทียบเท่ากับหนึ่งคนต่อวัน⁴³ คณะมนตรีสิทธิมนุษยชนแห่งสหประชาชาติ (HRC) แสดงความกังวลเป็นอย่างมาก 'ที่นักปกป้องสิทธิมนุษยชนที่จัดการกับปัญหาสิ่งแวดล้อมและความรับผิดชอบต่อส่วนรวม เป็นหนึ่งในกลุ่มนักปกป้องสิทธิมนุษยชน ที่ถูกเปิดเผยและมีความเสี่ยงมากที่สุด'⁴⁴

40. UN Economic and Social Council, special edition: *Progress towards the Sustainable Development Goals: Report of the Secretary-General*, 8 May 2019, E/2019/68

41. *ibid*

42. See various resources on women, children and chemicals at <http://gender-chemicals.org/protecting-the-health-of-women-children-and-future-generations>

43. UN HRC, *Human rights and the environment* (2018) Resolution A/HRC/RES/37/8

รูป: Budi Nursyirwan/Flickr

นาข้าวในอินโดนีเซียที่ต้องพึ่งพาความหลากหลายทางชีวภาพและนิเวศบริการในการผลิต

กลุ่มบุคคลมากมายในหลายประเทศในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้กำลังประสบกับการถูกลิดรอนสิทธิเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นและการแสดงออก สถานการณ์นี้ส่งผลกระทบต่อการทำงานของนักปกป้องสิทธิมนุษยชนด้านสิ่งแวดล้อมในการปกป้องดินแดน การดำรงชีวิต และสิ่งแวดล้อม⁴⁵ แม้ว่ามีความคืบหน้าในการให้ความคุ้มครองบุคคลเหล่านี้ เช่น การจัดการประชุมประชาสังคมอาเซียน/การประชุมอาเซียนภาคประชาชน (ACSC/APF) แต่ภาคประชาสังคมได้เผชิญกับปัญหาที่สำคัญในการรับฟังเสียงของพวกเขา และการเชื่อมโยงปัญหาดังกล่าวให้ได้รับการแก้ไขในระดับภูมิภาค กล่าวคือ เพื่อให้ปัญหาเหล่านี้มีอิทธิพลต่อการตัดสินใจของอาเซียนอย่างมีประสิทธิภาพ⁴⁶

ในบทที่ 5 มีการจัดแสดงตัวอย่างที่เป็นรูปธรรมของสตรีและเด็กหญิงที่ทำหน้าที่เป็นตัวแทนของการเปลี่ยนแปลงในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ แม้ว่าเนื้อหาในบทดังกล่าวจะมุ่งเน้นไปที่สิทธิสตรีเป็นหลัก แต่ยังคงจำเป็นต้องมีการวิจัยเพิ่มเติมเพื่อทำความเข้าใจอย่างสมบูรณ์ต่อประเด็นความเสมอภาคทางเพศและสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี ประเด็นเรื่องความเสมอภาคทางเพศเป็นหัวข้อกว้าง ๆ ที่รวมถึงสิทธิ ทรัพยากร และโอกาสของผู้หญิงและผู้ชาย เด็กหญิงและเด็กชาย ตลอดจนอัตลักษณ์ทางเพศอื่น ๆ ที่อยู่นอกเหนือจากเพศชายหญิง ได้แก่ เลสเบี้ยน เกย์ ไบเซ็กชวล ทรานเจนเดอร์ เครียร์ และอินเตอร์เซ็กส์ (LGBTQI)⁴⁷

ความพยายามที่จะทำให้สิทธิมนุษยชนของประชาชนในสถานการณ์ที่เปราะบางได้รับความคุ้มครองต้องรวมถึงการคำนึงถึงอำนาจขับเคลื่อนสังคมและระบบนิเวศ และอำนาจที่ก่อให้เกิดความเปราะบางและการกีดกันออกจากสังคม⁴⁸ กลุ่มเฉพาะ เช่น ขาวนา คนยากจนในเมือง ชาวประมง ผู้หญิง เยาวชนและเด็ก ชนพื้นเมือง ผู้อพยพย้ายถิ่น และคนพิการ อาจจะถูกกีดกันในสถานการณ์ที่เปราะบางและความเสี่ยงที่ทับซ้อนกัน การทำความเข้าใจเกี่ยวกับอำนาจ

ขับเคลื่อนเหล่านี้ในบริบทอาเซียนจะช่วยให้ผู้ปฏิบัติหน้าที่รวมถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐที่ทำงานในฝ่ายนิติบัญญัติ บริหาร และตุลาการ รวมทั้งผู้บริหารธุรกิจ ทำงานร่วมกับผู้ถือสิทธิเพื่อจัดการกับต้นตอของความไม่ยั่งยืนและความไม่เท่าเทียมกัน และมีส่วนช่วยในการทำให้สิทธิมนุษยชนในการมีสภาพแวดล้อมที่ดีเกิดขึ้นจริงในสังคม โดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

ตราสารทางกฎหมายในระดับระหว่างประเทศ ระดับภูมิภาค และระดับชาติได้กำหนดกรอบนโยบายสำหรับอาเซียน เพื่อให้ความยั่งยืนกลายเป็นแนวทางหลักในตราสารสิทธิมนุษยชน และในทางกลับกัน อาเซียนได้นำแนวทางการใช้หลักสิทธิมนุษยชนเป็นฐานมาเป็นแนวทางหลักในข้อตกลงด้านสิ่งแวดล้อมระดับภูมิภาค ความก้าวหน้าทางกฎหมายและแนวปฏิบัติที่ดีในภูมิภาคนี้แสดงให้เห็นถึงความเป็นไปได้ที่แท้จริงของการเปลี่ยนแปลงเพื่อการดำเนินการในระดับที่สูงขึ้นและมีประสิทธิผล เพื่อให้ประชาชนได้รับสิทธิในการมีสิ่งแวดล้อมที่ดี และบรรลุเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (SDGs)⁴⁹ แนวปฏิบัติที่ดีเหล่านี้ไม่เพียงนำโดยผู้ปฏิบัติหน้าที่เท่านั้น แต่ยังรวมถึงผู้ถือสิทธิด้วย แนวปฏิบัติเหล่านี้แสดงให้เห็นถึงการตอบสนองต่อความท้าทายเชิงระบบของยุคแอนโทรโปซีนนั้นเป็นไปได้อย่างแท้จริง เช่น การเปลี่ยนแปลงสภาพภูมิอากาศ ความเสื่อมโทรมของระบบนิเวศ และการสูญพันธุ์ของสิ่งมีชีวิตจำนวนมาก อย่างไรก็ตาม ยังคงมีหลายประเด็นที่ต้องดำเนินการให้สำเร็จ เพราะฉะนั้น การรับมือกับความท้าทายเหล่านี้ให้ประสบความสำเร็จจะต้องอาศัยการทำงานร่วมกันของผู้ตรากฎหมายและกำหนดนโยบาย นักวิชาการ และนักปฏิบัติที่มีประสบการณ์หลากหลาย มีความเชี่ยวชาญในหลายสาขา และมีความรู้เกี่ยวกับพื้นที่เป็นอย่างดี นอกจากนี้ การสร้างองค์ความรู้ร่วมกัน หลักสิทธิมนุษยชน และแนวทางการแก้ปัญหาโดยอาศัยธรรมชาติเป็นพื้นฐาน จะส่งเสริมให้ภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ให้เป็นพื้นที่สีเขียวและเจริญรุ่งเรืองในยุคแอนโทรโปซีน

44. ibid

45. See reports by Global Witness at <<https://www.globalwitness.org/en/campaigns/environmental-activists/>>

46. Tarmedj et al (eds) 2017

47. OHCHR, 'Combatting discrimination based on sexual orientation and gender identity' (OHCHR, 2012),

48. Ribot, 2009

49. UNGA, Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment (15 July 2019) A/74/161

แหล่งอ้างอิง

แหล่งข้อมูลปฐมภูมิ

แหล่งข้อมูลอาเซียน

ASEAN Centre for Biodiversity, *ASEAN Biodiversity Outlook 2 (2014)*

ASEAN Declaration on Human Rights (2013)

ASEAN Environment Division, 'Joint Statement on the Implementation of Sustainable Consumption and Production in ASEAN by the ASEAN Ministers Responsible for Environment', (27 September 2013)

ASEAN Framework Agreement on Access to Biological and Genetic Resources (2000)

ASEAN Joint Statement on Climate Change (2014)

ASEAN Secretariat, *Fifth ASEAN State of the Environment Report (2017)*

แหล่งข้อมูลระหว่างรัฐบาลอื่นๆ

APEC Leaders' Declaration on Climate Change, Energy Security and Clean Development (APEC 2007)

Hilal, E. *Report of the Special Rapporteur on the right to food (2018)* OHCHR A/HRC/37/61

Maastricht Principles on Extraterritorial Obligations of States in the Area of Economic, Social and Cultural Rights (ETO Consortium Secretariat 2013)

OECD Guidelines for Multinational Enterprises (OECD Publishing 2011)

UN Department of Economic and Social Affairs, *The Sustainable Development Goals Report 2018*

UN Economic and Social Council, *Special edition: Progress Towards the Sustainable Development Goals: Report of the Secretary-General, 8 May 2019, E/2019/68*

UN Human Rights Council, *Human rights and the environment (2017) Resolution*

A/HRC/RES/34/20. UN Human Rights Council, *Human rights and the environment (2018)*

Resolution A/HRC/RES/37/8

UN General Assembly, *Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment, Annex V: Asia-Pacific Region, A/ HRC/43/53/Annex V, 14 February 2020*

แหล่งข้อมูลระดับชาติ

Boyd D, Appendix 2. Environmental Protection and Enforceability: Excerpts from 147 National Constitutions in *The Environmental Rights Revolution: A Global Study of Constitutions, Human Rights, and the Environment* (University of British Columbia Press 2011)

Constitution of the Republic of the Philippines 1987

แหล่งข้อมูลทุติยภูมิ

หนังสือและบทความวารสาร

Boonstra, WJ, 'Conceptualizing power to study social-ecological interactions' (2016) *Ecology and Society* 21(1): 21.

Boyd, D, *The Environmental Rights Revolution: A Global Study of Constitutions, Human Rights, and the Environment* (University of British Columbia Press 2011)

Boyd, D, 'Catalyst for change: evaluating forty years of experience in implementing the right to a healthy environment' in Knox, J and Pejan, R (eds) *The human right to a healthy environment* (Cambridge University Press 2018)

Cheruvilil, KS; PA Soranno, KC Weathers, PC Hanson, SJ Goring, CT Filstrup, EK Read (2014) 'Creating and maintaining high-performing collaborative research teams: the importance of diversity and interpersonal skills' in *Frontiers in Ecology and the Environment*, 12, pp. 31-38, Ecological Society of America

Cummings, S and Hoebink, P, 'Representation of Academics from Developing Countries as Authors and Editorial Board Members in Scientific Journals: Does this Matter to the Field of Development Studies?' (2017) *European Journal of Development Research* 29:369

Diaz et al, 'Assessing nature's contributions to people' (2018) *Science* 19, 359(6373): 270-272

Egan, S 'The doctrinal approach in international human rights law scholarship' in McConnell, L and Smith, R (2018) *Research Methods in Human Rights*. London and New York

Galaz, V; Boin, A; Tallberg, J; Ituarte-Lima, C; Hey, E; Olsson, P and Westley, F; 'Global governance dimensions of globally networked risks: The state of the art in social science research' (2017) *Risk, Hazards and Crisis in Public Policy*, 8(1):4-27

Galvin, Kathleen A; Robin S Reid; Maria E Fernández-Giménez; Dickson ole Kaelo; Bathishig Baival; Margaret Krebs (2016) 'Co-design of transformative research for rangeland sustainability', *Current Opinion in Environmental Sustainability*, Volume 20, 2016, pp 8-14

Ituarte-Lima, C (forthcoming) 'Human rights and Biodiversity', in Cabrera, J and Perron-Welch, F, *Legal Aspects of Implementing the Convention on Biological Diversity* (Cambridge University Press 2018)

Ituarte-Lima, C, Dupraz-Ardiot, A and McDermott, CL, 'Incorporating international biodiversity law principles and rights perspective into the European Union Timber Regulation' (2019) *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*

Ituarte-Lima, C and McDermott, C, 'Are more prescriptive laws better? Transforming REDD+ safeguards into national law' (2017) *Journal of Environmental Law*, 29 (3): 505–536

Kotzé, LJ (2014) 'Human rights and the environment in the Anthropocene', *The Anthropocene Review* 1(3) 252–275

Lang, DJ; A Wiek; M Bergmann; M Stauffacher; P Martens; P Moll; M Swilling; CJ Thomas (2012) 'Transdisciplinary research in sustainability science — practice, principles, and challenges', *Sustainability Science*

Libert Amico, A, Ituarte-Lima, C and Elmqvist, T 'Learning from social–ecological crisis for legal resilience building: multi-scale dynamics in the coffee rust epidemic' (2019) *Sustainability Science*

Linderfalk, U, *On the interpretation of treaties: The modern international law as expressed in the 1969 Vienna Convention on the Law of Treaties* (Springer 2007)

Mauser, W; Klepper, G; Rice, M; Schmalzbauer, BS; Hackmann, H; Leemans, R; Moore, H; 'Transdisciplinary global change research: the co-creation of knowledge for sustainability', *Current Opinion in Environmental Sustainability*, Elsevier 2013, 5:420-431

Medie, PA and Kang, AJ, 'Power, knowledge and the politics of gender in the Global South' (2018) *European Journal of Politics and Gender*, 1(1-2) 37-54

Mullen KC, Thompson JL (2013) 'Graphic Recording: Using Vivid Visuals to Communicate Climate Change. Communication Institute for Online Scholarship'; *The Electronic Journal of Communication*, 23 (3)

Ribot, Jesse C, 'Vulnerability Does Not Just Fall from the Sky: Toward Multi-scale Pro-poor Climate Policy,' in Robin Mearns and Andrew Norton (eds.), *Social Dimensions of Climate Change: Equity and Vulnerability in a Warming World* (World Bank 2009)

Schultz, M., Hahn, T., Ituarte-Lima, C., Hällström, N. (2018) 'Deliberative multi-actor dialogues as opportunities for transformative social learning and conflict resolution in international environmental negotiations,' *International Environmental Agreements: Politics, Law and Economics*, Springer, 18 (5): 671–688

Schwerdtner Máñez et al, 'Water Scarcity in the Spermonde Archipelago, Sulawesi, Indonesia: Past, Present and Future' (2012) *Environmental Science & Policy* 23:74

Smith, R. (2018) *Research Methods in Human Rights*. London and New York: Routledge

UN World Population Prospects 2019

<https://population.un.org/wpp/Download/Standard/Population/> UNDP Global 2019 Human

Development Report Overview, New York

รายงานเชิงนโยบาย

Diaz et al (eds) *Summary for policymakers of the global assessment report on biodiversity and ecosystem services of the Intergovernmental Science-Policy Platform on Biodiversity and Ecosystem Services* (IPBES 2019)

Ituarte, C, and Stromberg, P, *SDG 16 and biodiversity: Mainstreaming biodiversity, ecosystem services and human rights in the mining sector* (SwedBio/Stockholm Resilience Center 2018)

Karki, M et al (eds) *The IPBES regional assessment report on biodiversity and ecosystem services for Asia and the Pacific* (IPBES 2018)

Knox, J, *Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment* (2017) OHCHR A/HRC/34/49

Knox, J, *Framework Principles on Human Rights and the Environment: Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment* (2018) OHCHR A/HRC/37/59

Knox, J, *Framework Principles on Human Rights and the Environment: Report of the Special Rapporteur on the issue of human rights obligations relating to the enjoyment of a safe, clean, healthy and sustainable environment* (2018) OHCHR A/HRC/37/59

Nonthasoot, S, 'Taking stock of developments in cooperation between United Nations and regional human rights mechanisms' (International Workshop on Enhancing Cooperation between United Nations and Regional Human Rights Mechanisms, Geneva, 4 October 2016)

Tarmedi, F et al (eds), *50 Years of ASEAN - Still Waiting for Social and Ecological Justice* (Heinrich Böll Stiftung Southeast Asia, 2017)

แหล่งข้อมูลจากเว็บไซต์

OHCHR, 'Combatting discrimination based on sexual orientation and gender identity' (OHCHR, 2012)

UN, 'Communications Materials', <<https://www.un.org/sustainabledevelopment/news/communications-material/>>

World Bank, *Employment in agriculture, female (% of female employment) modeled ILO estimate, 1991-2019 data*